

Räystäspääsky – vuoden laji 2015

ESKO GUSTAFSSON

© Tom Lindroos

Räystäspääsky ja haarapääsky olivat vuoden lajina 2015. Birdlife Suomi pyysi yleisesti palauttamaan havainnot Tiiraan, mutta ei edellyttänyt kovin tarkkaa pesimäkannan selvittämistä. Varsinais-Suomessa selvitetiin tilannetta etenkin räystäspääskyn osalta. Haarapääskyn suhteen ei tehty mitään erityistä. Koko Suomen osalta tulokset selviävät Linnut vuosikirjasta 2015 (Lokki 2016).

Ruutukartoitus

Britanniassa oli tarkoitus toteuttaa räystäspääskyn inventointi satunnaisilla 1 x 1 km:n ruuduilla. Tältä pohjalta mietin, miten vastaava voitaisiin toteuttaa myös meillä. En uskonut, että olisi mahdollista selvittää riittävää määrää kilometrin ruutuja. Tämän vuoksi päädyin siihen, että otetaan käyttöön 5 x 5 km:n ruutu, joka olisi atlasruudun lounaisneljännes. Yhdistyksen alueella on 170 atlasruutua, joista valittiin joka neljäs ruutu eli yhteensä 42 kpl 5 x 5 km ruutua. Lisäksi selvitin Varsinais-Suomen Linnut kirjassa olevan jaottelun perusteella, miten ruudut sijoittuvat rannikon suhteen: saaristo 8, rannikko & väli-saaristo 19 ja manner 15. Tämän määrän ajattelin tulevan suunnilleen kartoitetuksi. Saaristossa kolme ruutua osui sellaiseen kohtaan, jossa ei ollut lainkaan maata, joten niitä siirrettiin atlasruudun koilliskulmaan. Näiden ruutujen pesimäkanta pyrittiin selvit-

tämään kartoittamalla yhdyskunnat ja yksittäisparit.

Ruutujen tiedot, tarkastajat ja tulokset selviävät oheisesta taulukosta. Yhteensä 27 ruudulle löytyi tarkastaja ja parin ruudun tilanne selvisi muulla tavalla. Saariston ruuduista selvitetiin vain kolme, joissa kaikissa pesi 0 paria. Ilmeisesti uloimmassa saaristossa laji pesii vain muutamassa paikassa. Rannikon ruuduista selvitetiin 11 (58 %) ja mantereen ruuduista kaikki 15 kpl. Rannikon ruuduilla ongelmaksi koettiin se, että osa pääskyistä pesii rannoilla olevissa rakennuksissa ja niiden takseeraaminen edellyttää käytännössä venettä. Willamo (2016) kuitenkin totesi, että Karjaalla vain 11 % räystäspääskyistä pesi rannoilla, joten ongelma oli ehkä luultua pienempi.

Luvut kuvastavat ruutujen minimiparimäärää. Toisaalta tulokset kertovat myös siitä, että pääskyjä on hämmäntävän vähän ja ne pesivät hyvin paikallisesti. Myös kesän 2015 huonot säät vaikuttivat var-

masti inventoinnin tuloksiin.

Yhdessä Esa Lehikoisen ja Kim Kuntzen kanssa arvioimme ruutuotannon onnistumista seuraavalla tavalla: esivalituista 42 ruudusta saatiin arvio 29:ltä (69 %). Aineisto ei riitä kovin tarkkoihin kannanarvioihin. Eri vyöhykkeiden ruutujen kartoitus vaihteli selvästi (tutkittuja ruutuja: manner 100 %, rannikko 58 % ja saaristo 38 %). Tutkituissa ja raportoiduissa ruuduissa keskiarvo oli 6,1, mikä jakauman voimakkaan vinouden vuoksi on todennäköisesti liian korkea. Mediaani oli 2,5 ja kvartiiliväli (25 %–75 % ruuduista) 0–7,75 paria/ruutu.

Kannanarvioksi voidaan esittää mediaanin ja keskiarvon väli. Kanta saadaan laskettua kertomalla keskimääräisen selvitysrudun parimäärä neljällä ja edelleen 170:llä. Näin kannaksi voidaan arvioida keskiarvon mukaan 4100 paria (kvartiiliväli 2700–5600) ja mediaanin mukaan 1700 paria (kvartiiliväli 0–5400). On syytä epäillä, että ruutujen

Taulukko 1. Inventointiruutujen sijainti, ryhmittely osa-alueisiin, inventoija ja räystäspääskyjen parimäärä.

Ruudun numero	Kunta	osa-alue	inventoija(t)	parimäärä
663:321	NE	Nauvo	s	
664:321	SW	Nauvo	s	Markus Ahola/tieto
664:325	NE	Dragsfjärd	r	
665:318	SW	Korppoo	s	
665:322	SW	Dragsfjärd	s	Markus Ahola
666:319	SW	Korppoo	s	
666:323	SW	Dragsfjärd	s	Markus Ahola
666:327	SW	Särkisalo	r	
667:318	NE	Korppoo	s	
667:322	SW	Nauvo	r	
667:326	SW	Kemiö	r	Henrik Lindholm
668:317	SW	Houtskär	s	
668:321	SW	Nauvo	r	
668:325	SW	Kemiö	r	Markku Harmanen
668:329	SW	Perniö	m	Markus Ahola
669:320	SW	Korppoo	r	
669:324	SW	Parainen	r	Esko Gustafsson
669:328	SW	Perniö	r	Esko Gustafsson
670:319	SW	Houtskär	r	Kim Kuntze
670:323	SW	Turku	r	
670:327	SW	Halikko	r	Jari Kårlund
670:331	SW	Suomusjärvi	m	Arto Laesvuori
671:320	SW	Velkua	r	
671:324	SW	Turku	m	Mikko Oivukka & Sebastian Andrejeff
671:328	SW	Halikko	m	Kari Lehtonen
672:320	SW	Taivassalo	r	Asko Suoranta
672:324	SW	Turku	m	Kai Kankare & Ismo Kiikola
672:328	SW	Halikko	m	Kari Lehtonen
673:319	SW	Kustavi	r	Asko Suoranta
673:323	SW	Nousiainen	m	Kirsi Koivunen
673:327	SW	Karinainen	m	Esa Rajamäki & Paavo Lempa
674:318	SW	Kustavi	r	Pekka Alho/tieto
674:322	SW	Mynämäki	m	Päivi Sirkkiä
674:326	SW	Pöytyä	m	Esko Gustafsson
675:319	SW	Uusikaupunki	r	
675:323	SW	Mynämäki	m	Esko Gustafsson
675:327	SW	Loimaa	m	Erkki Kallio
676:319	SW	Uusikaupunki	r	Esko Gustafsson & Veijo Peltola
676:323	SW	Mynämäki	m	Juha Kylänpää
676:327	SW	Alastaro	m	Erkki Kallio
677:318	SW	Uusikaupunki	r	Olli Tenovuo
677:327	SW	Alastaro	m	Erkki Kallio

Taulukko 2. Tiiraan ilmoitettujen räystäspääskyjen parimäärä kunnittain ja isoimmat koloniat

Kunta	Parimäärä	Isot koloniat
Aura	1	
Kaarina	34	
Kemiönsaari	39	Örö 16 paria
Koski Tl	0	
Kustavi	60	Isokari 21 paria, Laupunen kalajäädyttämö 11 paria
Laitila	1	
Lieto	3	
Loimaa	31	Alastaro, Koski, Hennijoki 14 paria
Marttila	0	
Masku	0	
Mynämäki	31	Luhta 13 paria
Naantali	33	Särkäsalmen silta 25 paria
Nousiainen	3	
Oripää	2	
Paimio	8	
Parainen	135	Gunnarsnäs 34, Vänon lossi 25, Jurmo 16 ja Iniön Jumon lossi 17 paria
Pöytyä	23	
Raisio	0	
Rusko	4	
Salo	40	
Sauvo	8	
Taivassalo	1	
Turku	57	Lentoasema 15 paria, Vepsä 11 paria
Uusikaupunki	16	
Vehmaa	0	
Yhteensä	530	

havainnoinnin tehokkuus jäi keskimäärin selvästi alle 100 %:n. Vertailu Tiira-havaintoihin antavat tästä jotain viitettä, mutta kunnollisia tehokkuuskorjauksia ei ole käytettävissä. Erilaisten kokeilujen jälkeen arvioimme, että tehokkuus on ollut 30–50 %, jolloin kannan koon paras arvio mediaaniparimäärään perustuen olisi 3400–5100 paria.

Haarapääskyjä tavattiin ruuduilla selkeästi tasaisemmin ja runsaammin kuin räystäspääskyjä, mutta sen osalta kartoitusta ei tehty. Laji on selkeästi runsaampi maakunnassa kuin räystäspääsky.

Muita tuloksia

Tiiraan palautettuja ja muulla tavalla saatuja havaintoja kertyi yhteensä 530 parista (Kim Kuntzen kokoama taulukko 2). Siitä selviää, että maakunnan koloniat eivät ole kovin suuria.

Valtakunnallisen raportin (Lokki 2016) alaraja isolle kolonialle oli 30 paria, jota suurempia löytyi vain yksi.

Saaristossa laji keskittyy saarille, joilla on paljon asutusta ja taulukossa mainittujen lisäksi voi mainita Utön, jossa pesi 6 paria. Olin kuvitellut lajin aiemman kokemukseni mukaan pesivän monissa lautoissa, losseissa ja silloissa, mutta näin ei ollutkaan. Useimmat olivat varmuudella tyhjiä, ja vain seuraavilla havaittiin varmuudella pesintä: Parainen Vänon lossi 25, Iniön Jumo 17, Pärnäs-Retais 2 paria sekä Kustavi Vartsalan lossi 8 paria. Samoin vain muutamassa sillassa havaittiin pesintöitä, selvästi eniten Särkäsalmesillassa 25 paria.

Kannanmuutokset

Räystäspääsky arvioitiin vuonna

2015 Suomessa erittäin uhanalaiseksi lajiksi. Kolonioissa pesivän räystäspääskyn kannanarviointi on hankalaa. Perinteiset linja- ja pistelaskennat eivät toimi kovin hyvin. Varsinais-Suomen Linnut kirjassa lajin kannaksi arvioitiin noin 7000–10 000 paria. Ruutujen pohjalta arvio oli noin puolet tästä. Isokaris-kanta oli 65 paria vuonna 1971 ja nyt kanta oli 21 paria. Jorma Tenovuo totesi lajin vähentyneen viimeisen 10 vuoden aikana Utössä. Samoin tiedot lauttojen ja siltojen pääskyistä viittaavat vähenemiseen saaristossa. Mantereelta löytyy kunnollinen sarja vain Ruissalosta, jossa pesi 1980 5, 1990 11 ja 2010 10 paria. Eli kaikkialla laji ei ole vähentynyt ainakaan samalla tavalla. Toisaalta mantereella oli nollaruutuja eli paikoitellen lajia on hyvin vähän tai ei ollenkaan.

Yhteenvetona voisi olla, että räystäspääsky on Varsinais-Suomessa harvalukuinen, paikoittainen laji, jonka kanta on noin 3000–5000 paria ja laji on vähentynyt. Vähenemisen suuruudesta tai ajankohdasta ei ole tarkkaa tietoa.

Kiitokset

Kiitos kaikille ruutujen takseeraajille sekä kaikille Tiiraan räystäspääskyhavaintoja palauttaneille. Mikko Heikkinen teki kotisivujen ruutukartan, Jari Kärnlund haki nettilinkin kartoille. Markus Ahola ja Jorma Tenovuo auttoivat saariston räystäspääskyjen arvioinnissa. Esa Lehikoinen ja Kim Kuntze auttoivat hyvin monella tapaa työn suunnittelussa ja aineiston käsittelyssä. Kiitos myös heille.

- Lokki, H. 2016: Vuoden 2015 linnut: räystä- ja haarapääsky. – Linnut-vuosikirja 2015:122-124.
- Willamo, R. 2016: Haara- ja räystäspääskyn pesimäbiotoopit ja pesäpaikat Karjaalla kesällä 2015. – Linnut-vuosikirja 2015:132-141.

Monta uraa, teemaa, projektia

TEKSTI JA KUVAT: TURKKA KULMALA

Esko Gustafsson tunnetaan yhdistyksessä väsymättömänä puuhamiehenä, mitä tulee lintulaskentoihin, Kuusistonlahden hoitoniittoihin ja lukuisiin Ukulissa julkaistuihin artikkeleihin. Yhdistyksen 50-vuotisjuhlan yhteydessä häntä muistettiin oikeutetusti yli neljä vuosikymmentä kestäneestä linnustonseurannan ja lintuharrastuksen edistämisestä BirdLifen kultaisella ansiomerkillä. Mitä kaikkea pitkälle harrastustaipaleelle on mahtunut? Juttelimme Eskon kanssa keväisessä Katariinanlaaksossa.

Mikä on näkökulmasi TLY:n 50 toimintavuoteen? Mistä on lähdetty, mihin on tultu?

– Aika pitkään, jonnekin 90-luvulle saakka, yhdistys palveli melko kapealla sektorilla ns. ”perusharrastajia”: tehtiin tiedotteita ja lehteä, pidettiin kokouksia, kerättiin havaintoja. Oli satunnaisia suojelujuttuja, mutta aivan marginaalisesti.

– Nyt toiminta on laajentunut hyvin paljon, mm. yhteiskunnallisiin asioihin ja suojeluasioihin. Aineistoja käytetään laajasti ja eri tavoin. Näkyvyys ja vaikuttavuus oman jäsenkentän ulkopuolella ovat

aivan eri luokkaa. Tämä on ainakin selkeä muutos. On hyvin paljon muutakin kuin vain jäsenille suunnattua toimintaa. Ja se on ihan OK.

– Toki tämä vaatii hiukan erilaisia ihmisiä ja erilaisia resursseja. Maa-ilmakin on erilainen kuin 60- tai 70-luvulla. Ei aina voi lähteä vertaamaan, mikä on oikein tai väärin – toiminta pitää nähdä sen hetken kehityksessä.

– Välineistä tulee joskus mieleen, että mihin oma ikäluokka ja suuret ikäluokat olisivat päässeet nykyvälineillä, älypuhelimilla, tietokoneilla, netillä ym. Kaikessa toiminnassa ja havaintojen julkaisemisessa oli ai-

van eri luokan viive. Vuoden päästä tiedettiin, oliko jotakin saatu tehtyä, nyt taas saman tien, jopa suoraan kentältä. Siinä mielessä sen aikaista toimintaa ja saavutuksia ei voi verratakaan nykyiseen. Siksi en myöskään mielelläni vertaile, oliko TLY ennen parempi vai huonompi – yhdistys oli erilainen.

– TLY:ssä ei ole ollut vakavampia toimintatarkoituksia. Lähes koko ajan on oltu melko hyvässä iskussa, tämä kannattaa pitää mielessä: yhdistys on 50-vuotias ja siitä noin 50 vuotta on myös toimittu. Monessa muussa linnustoyhdistyksessä ja järjestöissä ylipäänsä toiminta on aaltoillettua, jota

